

120958

INSTYTUT GOSPODARSTWA
SPOŁECZNEGO

1920—1930

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI
DZIESIĘCIOLETNIEJ

W A R S Z A W A

1930

**SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI
DZIESIĘCIOLETNIEJ**

INSTITUT D'ÉCONOMIE
SOCIALE

1920 — 1930

APERÇU DE DIX
ANNÉES D'ACTIVITÉ

(RÉSUMÉ FRANÇAIS PAGES 34—42)

V A R S O V I E

1 9 3 0

INSTYTUT GOSPODARSTWA
SPOŁECZNEGO

1920—1930

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI
DZIESIĘCIOLETNIEJ

W A R S Z A W A

1930

~~120953~~

ODBITO 750 EGZEMPLARZY
W DRUKARNI L. NOWAKA
WARECKA 12, TELEF. 244-99
WARSZAWA, MARZEC R. 1930

Wydano
z dubletów
B. U. W.

2
1946

I. LATA 1920—1926.

Osobom, które wystąpiły były w 1920 roku z Biura Pracy Społecznej i założyły Instytut Gospodarstwa Społecznego, jako autonomiczną Sekcję Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich, przyświecała myśl utworzenia instytucji, któraby służyć mogła w potrzebie radą swoją i pomocą naukową klasie pracującej, dotychczas najbardziej upośledzonej, gdy chodzi o korzystanie z dorobku nauki.

Początkowy okres istnienia Instytutu mało sprzyjał prowadzeniu badawczych prac naukowych. Był to wszak okres wojny polsko-sowieckiej, czas powstań i plebiscytu śląskiego, czas kształtowania się wewnętrznych i zewnętrznych stosunków Państwa! Niepodobna było zachować się obojętnie względem naglących nakazów dnia. W stronę prac o charakterze publicystycznym, propagandowym skierowały Instytut również względy natury finansowej, a mianowicie konieczność uzyskania środków na utrzymanie Instytutu. Z tych to zatem powodów Instytut jął się wydawnictw o charakterze propagandowym: prowadził czasopismo *Bulletin Polonais*, wydał *Almanach Polski* w języku francuskim i an-

gielskim oraz kilka przyczynków do kwestji narodowościowej, opracowywał popularne broszury z cyklu Przewodnik Obywatela Rzeczypospolitej, a także ściennie plakaty statystyczne. W związku z sprawą plebiscytową na Górnym Śląsku wydał czasopismo Wspólna Sprawa, oraz ogłosił pracę W. Fabierkiewicza: Walka o Śląsk Górny, jakoteż mapę wyników plebiscytu na Górnym Śląsku. Mapa ta odegrała dużą rolę w urobieniu opinii szerszych kół Europy Zachodniej na sprawę górnośląską. W połowie 1921 roku Instytut podjął próbę wydawania miesięcznika naukowego w języku francuskim Viribus Unitis, poświęconego oświetleniu gospodarczego podłoża stosunków Polski z państwami Europy środkowej i wschodniej. Bardziej naukowy charakter posiadał Biuletyn Instytutu Gospodarstwa Społecznego, którego cztery numery poświęcono 1) drożyznie, 2) budżetom sejmików powiatowych, 3) sprawie walutowej, 4) stosunkom narodowościowym.

Zwrot w kierunku badań ściśle naukowych nastąpił w połowie 1921 roku po objęciu kierownictwa Instytutu przez prof. L. Krzywickiego.

Doniosłe przemiany gospodarcze, które dokonywały się w Rosji Sowieckiej, skłoniły Instytut do opracowania dzieła zbiorowego o gospodarce tamtejszej. W roku 1922 wyszła część pierwsza pracy: Rosja Sowiecka pod względem społecznym i gospodarczym. Praca ta szeroko zakrojona dawała wszechstronny obraz gospodarki sowieckiej w dziedzinie przemysłu, finansów i stosunków rolnych. Część drugą poświęcono sprawie aprotwi-

zacji i handlu, oraz kwestji robotniczej. Części trzeciej już nie wydano z powodu trudności finansowych, choć do niej zbierano materiały. Jedynie w związku z temi pracami przygotowawczemi wydano przyczynki o ruchu zawodowym w Rosji, o zaludnieniu Rosji współczesnej, a po paru latach wyszła rzecz W. Fabierkiewicza o odbudowie gospodarczej państwa sowieckiego. W tymże czasie ogłoszono pracę E. Szturm de Sztrema: Samowystarczalność Polski pod względem zbożowym, oraz podjęto pobudkę opracowania biblijografji ekonomicznej: ukazał się zeszyt p.t. Materiały do Biblijografji Ekonomicznej w języku polskim (Zagadnienia teoretyczne. Historia doktryn ekonomicznych i Podręczniki). W latach 1924 i 1925 Instytut ogłosił drukiem dwa zeszyty Materiałów do Biblijografji Gdańska.

W roku 1923 trudności finansowe, związane z ówczesną gwałtowną inflacją, zmusiły Instytut do znacznego ograniczenia swej działalności. Zachowano jedynie sekretarjat, aby załatwiał sprawy bieżące i pielegnował stosunki z instytucjami w kraju i zagranicą. Współpracownicy Instytutu prowadzili jednak i nadal badania nad podjętemi zagadnieniami. Prace te dotyczyły prawie wyłącznie spraw walutowo-finansowych, które wysunęły się były naówczas na pierwsze miejsce wśród zagadnień gospodarczych naszego kraju. Z tej okazji Instytut wydał wiązanke prac, które rzuciły niewątpliwie nowe światło na zagadnienia inflacji i swego czasu wywołały duży oddźwięk. Są to prace z cyklu Przyczynki do sprawy walutowej w Polsce, oraz książki:

Skarb Rzeczypospolitej (pod redakcją H. Tennenbauma) i Walka o naprawę skarbu (pióra F. Młynarskiego). Ze spadkiem waluty pozostawała w ścisłym związku sprawa drożyzny i kurczenia się realnych płac robotniczych. Instytut poświęcił tej kwestji pracę T. Szturm de Sztrema: Walka o płace zarobkowe, w której odtworzył kształtowanie się płac robotniczych w Polsce od roku 1914, oraz dalszą pracę tegoż autora p. t.: Płace zarobkowe w okresie dewaluacji pieniężnej. Również w wydawnictwach Międzynarodowego Biura Pracy: *Fluctuations des salaires* oraz *Enquête sur la production* ogłoszono materiały Instytutu w sprawie poziomu płac robotniczych w Polsce. W pracach powyższych Instytut udowodnił, że klasa robotnicza poniosła ogromne straty skutkiem inflacji. Wydawnictwa Instytutu z tego zakresu były wówczas żywo omawiane, zwłaszcza przez klasę robotniczą.

Z utrwaleniem waluty inne zagadnienia wysunęły się na stanowisko poczesne. Polski ustrój wytwórczy, wyhodowany w cieplarnianej atmosferze inflacji, musiał wejść na drogę racjonalizacji produkcji, jeżeli miał ostać się w międzynarodowej walce konkurencyjnej. Żywo wówczas roztrząsane zagadnienia naukowej organizacji pracy starał się Instytut oświetlić pod kątem widzenia potrzeb świata pracy. Jako przyczynek do poznania tych zagadnień wydał książkę współpracownika swego W. Jastrzębskiego: *Organizacja pracy fizycznej, pomyślana jako pierwsza część większej całości*. Powołanie p. Jastrzębskiego do służby państwowej udaremniło doprowadzenie tych zamierzeń do skutku.

Obok prac powyższych Instytut prowadził do 1926 roku Sekretariat Redakcji kwartalnika *Ekonomista*.

II. INSTYTUT GOSPODARSTWA SPOŁECZNEGO JAKO SAMODZIELNA INSTYTUCJA.

Rok 1926 jest dla Instytutu okresem ponownego ożywienia jego działalności, czasowo poważnie skurczonej za sprawą trudności finansowych. Zbiega się to z przekształceniem prawnego stanowiska instytucji. Dotychczas pod względem prawnym Instytut był sekcją autonomiczną Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich, obecnie przekształcił się w instytucję samodzielną.

W myśl statutu na czele instytucji znajduje się Zarząd obierany na dwa lata przez Walne Zebranie. Członkowie Instytutu pracujący naukowo tworzą Kolegium. Do zadań Kolegium należy: a) ustalanie planu ogólnego i szczegółowego naukowej działalności Instytutu, b) organizowanie sekcji naukowych oraz wybieranie ze swego grona sekretarzy sekcji.

W marcu 1926 roku odbyło się pierwsze walne zebranie Instytutu, na którym powołano Zarząd w składzie następującym: prof. L. Krzywicki (przewodniczący), prof. K. Krzeczkowski, dr. H. Kołodziejski, poseł B. Ziemięcki i T. Szturm de Sztrem (sekretarz). W marcu 1927 roku odbyło się drugie walne zebranie, które wybrało Zarząd w składzie: prof. L. Krzywicki (przewodniczący), prof. K. Krzeczkowski (vice-przewodniczący), dr. H. Kołodziejski,

J. Poniatowski, St. Szwalbe (skarbnik), B. Ziemięcki i T. Szturm de Sztrem (sekretarz).

W roku 1928 powołało ogólne zgromadzenie do Zarządu na miejsce p. J. Poniatowskiego, który wystąpił, p. L. Żelaskiego. Na walnym zebraniu odbytem w marcu 1929 wybrano na miejsce p. L. Żelaskiego, który się zrzekł swego stanowiska, p. T. Narbutta.

Zarząd odbył w 1926 r. — 6 posiedzeń, w 1927 r. — 9, w 1928 r. — 6 i 1929 r. — 8.

Sekretarjat Instytutu posiada stałego pracownika: jest nim od r. 1921 p. Wanda Korczakowa. Na Sekretarjacie spoczywa załatwianie wszystkich spraw bieżących. Jak są one liczne, o tem świadczy zestawienie korespondencji (pism przychodzących i wychodzących) w ciągu całego istnienia Instytutu.

A mianowicie przypadało:

na 1920 r. — pism 528	na 1925 r. — pism 155
„ 1921 „ — „ 369	„ 1926 „ — „ 218
„ 1922 „ — „ 349	„ 1927 „ — „ 409
„ 1923 „ — „ 97	„ 1928 „ — „ 617
„ 1924 „ — „ 82	„ 1929 „ — „ 709

Niezależnie od Sekretarjatu istnieje Biuro Naukowe, początkowo w latach 1920 — 1922 składające się z kilku osób, później liczba tych pracowników naukowych musiała ulec redukcji. Marzeniem Instytutu jest właśnie rozszerzyć je do kilku przynajmniej osób. Sekretarzem Biura Naukowego był od sierpnia 1927 r. do marca 1929 r. p. Stanisław Rychliński. W październiku 1929 roku objął Sekretarjat Biura p. Władysław Landau.

Poniższe zestawienie odtwarza ruch członków Instytutu w ciągu ostatnich trzech lat, kiedy Instytut już uniezależnił się całkowicie.

	C Z Ł O N K Ó W		
	Kat. A ¹⁾ i B ²⁾	Kat. C ³⁾	Ogółem
Stan na 1.I.1927	40	13	53
Przybyło w r. 1927 . . .	26	4	30
Razem	66	17	83
Wystąpiło	1	—	—
Zmarło	1	—	—
Stan na 1.I.1928	64	17	81
Przybyło w r. 1928 . . .	13	13	26
Razem	77	30	107
Wystąpiło	3	1	—
Stan na 1.I.1929	74	29	103
Przybyło w 1929 r. . . .	19	—	19
Razem	93	29	122
Wystąpiło	1	1	—
Zmarło	1	—	—
Stan na 1.I.1930	91	28	119

Wśród członków Instytutu znajdują się m. in. tego rodzaju instytucje: Magistrat m. Łodzi, Magistrat m. Sosnowca, Magistrat m. Dąbrowy Górniczej, 3 Kasy Chorych, 2 Okręgowe Związki Kas Chorych, 5 Powiatowych Kas Chorych, 5 Spółdzielni oraz związki zawodowe.

W 1927 roku stracił Instytut w d-rze J. Zielińskim jednego z cenniejszych swoich członków.

1) Osoby pracujące naukowo.

2) Działacze społeczni.

3) Organizacje o charakterze społecznym.

III. BIBLIOTEKA.

Po 1926 roku Instytut położył zwłaszcza silny nacisk na powiększenie dotychczasowej swojej biblioteki i umożliwienie korzystania z niej przez urządzenie czytelni. Biblioteka jest dostępna nie tylko dla członków, ale również i dla osób postronnych, pracujących na polu naukowym, oraz studujących nauki społeczne. Szczególnie znaczne usługi oddała Biblioteka słuchaczom Studium Pracy Społeczno-Oświatowej.

Wiązanka poniżej przytoczonych liczb daje pojęcie o rozwoju biblioteki z roku na rok.

Lata	książek	czasopism
1920	320	.
1921	786	.
1922	1238	.
1923	1643	.
1924	1746	.
1925	1837	.
1926	2432	.
1927	2980	97
1928	3589	118
1929	4089	145

Biblioteka Instytutu powstała częściowo z zakupów, przeważnie jednak z darów i wymiany wydawnictw. Celem tej wymiany utrzymuje stosunki niekiedy bardzo żywe z wielu instytucjami i bibliotekami. Tutaj wymienimy: Bureau International du Travail, Ministère des Finances

w Paryżu, Institut Ukrainien de Sociologie w Pradze, Reichskuratorium für Wirtschaftlichkeit, Institut für Weltwirtschaft w Kilonji, Kammer für Arbeiter u. Angestellte w Wiedniu, Institut Slave w Pradze, New York Public Library.

IV. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA INSTYTUTU W LATACH 1926 — 1929.

Od roku 1926 główna działalność Instytutu zogniskowała się Sekcjach, o czym poniżej będzie szczegółowa mowa. Jednak i Sekretarjat, jako też Biuro Naukowe Instytutu prowadziły działalność wydawniczą i naukową. Zwrócono uwagę główną na dziedzinę najbliższą zainteresowaniu członków Instytutu, na sprawy robotnicze. Pod nazwą Sprawy Robotnicze poczęto wydawać biblioteczkę, ujmującą kolejno najżywotniejsze zagadnienia polskiej polityki społecznej. Wydawnictwa te, ujęte w sposób popularny, opierają się jednak na obfitym podkładzie faktów i badań naukowych. Należą tu:

Nr. 1. Landau W. Ośmiogodzinny dzień pracy (1926).

Nr. 2. Kraheńska H. Łódzki przemysł włókienniczy wobec ustawodawstwa pracy (1927).

Nr. 3. Kraheńska H. Praca dzieci i młodocianych w Polsce (1928).

Nr. 4. Rychliński St. Płace i zarobki robotników przemysłowych w dziesięcioleciu 1918 — 1928 (1929).

Nr. 5. Rychliński St. Czas pracy w przemyśle polskim (1929).

Na podstawie zebranych faktów publikacje powyższe wykazują, że ustawodawstwo robotnicze posiadające tak doniosłe znaczenie społeczne, kulturalne i zdrowotne, a będące dźwignią postępu wśród wielkiego odłamu społeczeństwa, jest u nas systematycznie łamane przez t. zw. sfery gospodarcze. Szczególnie jaskrawe fakty ujawnił Instytut w dziedzinie sabotowania przez znaczną część polskiego przemysłu ustawy o czasie pracy. Praca p. Kraheleskiej uderzyła na trwogę, że dzień ośmiogodzinny pracy jest mitem w łódzkim okręgu włókienniczym. Obszerniejsza praca p. Rychlińskiego z 1929 roku, oparta na materiale liczbowym zebrany z całego państwa, potwierdziła słuszność tezy Instytutu o wyłamywaniu się przemysłu z pod obowiązującej ustawy, o podważaniu przez sfery posiadające poczucia praworządności i o niszczeniu przez nie sił i zdrowia warstw pracujących.

Prace Instytutu, rzecz prosta, wywołały duży a niechętny oddźwięk wśród przemysłowców i zyskały gorący poklask wśród warstw pracujących.

Jeden z organów wielkiego kapitału zarzucił Instytutowi, że daje „naszym współzawodnikom do ręki broń przeciwko nam na terenie międzynarodowym“. Organ zaś fabrykantów łódzkich wystąpił z namiętnymi artykułami, że śmieliśmy przedstawić stosunki panujące w Łodzi w świetle nagiej prawdy.

Świat pracowniczy stanął natomiast po stronie Instytutu. Tak np. wiec pracowników umysłowych odbyty w Krakowie w 1927 roku uchwalił jedno-

głośnie wyrazi uznania dla p. Haliny Krahelskiej „za ideowe i odważne jej wystąpienie, demaskujące nadużycia przedsiębiorców łamiących ustawę o obowiązującym dniu roboczym“. Prasa robotnicza w licznych sprawozdaniach z wydawnictw Instytutu podkreślała ich doniosłe znaczenie i wyraziła wdzięczność autorom i Instytutowi za wydanie prac, opartych na materiale życiowym, mało wprawdzie pocieszającym, ale zato rzeczywistym.

Do liczby prac omawiających zagadnienia pracownicze należy również broszura St. Kozłowskiego p. t. Warunki bytu pracowników bankowych w Polsce w latach 1920 — 1927, rozprawa H. Sterlinżanki: Międzynarodowa Organizacja Pracy i jej działalność, oraz książka dr. J. Zielińskiego: Higjena Pracy. Na tę ostatnio wymienioną książkę złożyły się usystematyzowane przez Instytut a rozrzucone po różnych pismach codziennych i czasopismach artykuły zmarłego w 1927 roku współpracownika Instytutu. „Higjena Pracy“ spotkała się z niezmiernie życzliwym przyjęciem: prasa podkreśliła jednogłośnie wysokie walory fachowe i humanitarne tego dzieła, szczególnie cennego przy naszym ubóstwie piśmienniczym z dziedziny higjeny społecznej.

Instytut, który przyczynił się w pewnej mierze do powołania do życia „Komisji Ankietowej badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany“ i którego wielu członków weszło w skład tej Komisji, czuł się w obowiązku wyłożyć przed społeczeństwem najważniejsze wyniki prac tej Komisji a równocześnie usystematyzować w jednolitą całość wnioski rozproszone w piętnastu tomach jej Sprawozdań. Te

pobudki skłoniły Instytut do opracowania przez St. Rychlińskiego pracy p. t.: Marnotrawstwo sił i środków w przemyśle polskim, w której polski świat pracowniczy pozyskał punkty wytyczne programu gospodarczego oparte na źródłowych i obszernych badaniach Komisji Ankietowej.

W końcu wobec braku jakiejkolwiek uwagi w społeczeństwie w kierunku bezpieczeństwa podczas pracy, przystąpił Instytut do zbierania materiałów w sprawie nieszczęśliwych wypadków w kraju i zagranicą. W przygotowanym przez Instytut wydawnictwie Wł. Landau: Walka o bezpieczeństwo pracy, będą pokrótce przedstawione wnioski Instytutu w kwestji powściągnięcia obfitości dotychczasowej nieszczęśliwych wypadków. Instytut nawiązał w tej sprawie porozumienie z Komitetem Organizacyjnym Towarzystwa zwalczania nieszczęśliwych wypadków.

Ponadto wydał Instytut pracę F. Piltza: Dochody mieszkańców Warszawy, rzucającą ciekawe światło na położenie materialne ludności stolicy i szeroko omawiającą teoretyczną stronę zagadnienia o metodach badania dochodu społecznego.

Działalność wydawnicza Instytutu zyskała mu wśród sfer robotniczych takie zaufanie, że niektóre związki zawodowe robotnicze w czasie strajków zwracały się doń z prośbą o dostarczenie im danych statystycznych. Dwukrotnie materiał liczbowy zebrany i ułożony przez Instytut służył Komisji Arbitrażowej, mającej rozstrzygać zatarg w łódzkim przemyśle włókienniczym, do zapoznania się z istotnym stanem rzeczy. Zaufanie do bezstronności Instytutu posuwało się nawet tak dalece, że kilka pozostających

pod wpływami różnych politycznych ugrupowań związków zawodowych zwracało się doń o dostarczenie im materiałów do sprawozdań wzgl. nawet opracowanie pewnych części.

V. DZIAŁALNOŚĆ SEKCYJ.

1) Sekcja Budżetów Domowych.

Sekcja Budżetów Domowych ukonstytuowała się dn. 16 grudnia 1925 roku. Na przewodniczącego powołano prof. K. Krzeczkowskiego, sekretarzem został St. Tołwiński.

Prace, którym poświęciła się Sekcja Budżetów Domowych polegające na badaniu budżetów domowych rodzin robotniczych i pracowniczych już od dawna stanowiły przedmiot zainteresowań Instytutu. Już w 1922 r. imał się tych prac, zdając sobie sprawę z konieczności zbadania tą drogą położenia polskiej klasy robotniczej, gdyż statystyka płac zarobkowych, nieuzupełniona badaniami spożycia i realnej wartości płac, nie mogła wystarczać do wytworzenia jasnego pojęcia o bycie robotnika polskiego.

Ankieta nad budżetami robotniczymi prócz naukowego miała i cel praktyczny.

A mianowicie podnoszono zarzuty co do wiarygodności dokonywanych przez Główny Urząd Statystyczny obliczeń wzrostu kosztów utrzymania. Przeważnie krytyki dotyczyły budżetu będącego podstawą tych obliczeń. Należało więc teoretyczny budżet Głównego Urzędu Statystycznego poddać oświetleniu ze

stanowiska budżetów konkretnych. W tym celu Instytut dokonał ankiety próbnej rozdając na przeciąg miesiąca kilkadziesiąt książeczek budżetowych. Z nich zwrócono przeszło dwadzieścia. Brak środków stanął jednak na przeszkodzie rozwinięciu należytemu tych zamiarów badawczych. W 1925 roku uzyskano pomoc finansową ze strony kas chorych, co pozwoliło Instytutowi powołać od lutego 1926 r. stałego referenta do prowadzenia tych badań. Równocześnie konieczność dochodzeń nad budżetami domowymi podniesiono na posiedzeniu warszawskiej Komisji do badania kosztów utrzymania przy Głównym Urzędzie Statystycznym. To skłoniło Urząd do podjęcia w roku 1926 rozległej ankiety o budżetach rodzin robotniczych i pracowniczych. Wydział Statystyczny Magistratu m. Warszawy zgłosił swój udział finansowy w zakresie ankiety w obrębie Warszawy. Wobec takiego stanu rzeczy przed Instytutem stanęła sprawa uzgodnienia swych prac z Głównym Urzędem Statystycznym i Wydziałem Statystycznym Magistratu m. Warszawy. Rzecz ta była przedmiotem rozstrząsań na kilku posiedzeniach Sekcji Budżetów Domowych Instytutu. Sekcja ustaliła zasady współpracy Instytutu z Głównym Urzędem Statystycznym i Wydziałem Statystycznym Magistratu m. Warszawy, zastrzegając sobie możliwość samodzielnego i równorzędnego opracowania zebranego materiału.

W pracach przygotowawczych brał Instytut żywy udział: uczestniczył w konferencjach, na których omawiano i przyjęto instrukcje w sprawach techniki ankiety, ustalono liczbę rodzin badanych, oraz podział książeczek pomiędzy ośrodki i zawody, układ książ-

żeczki rachunkowej i kwestjonariusza wstępnego, instrukcje w sprawie wypełniania książeczek rachunkowych i kwestjonariusza wstępnego. Referent Instytutu przeprowadził konferencje z odpowiednimi czynnikami w Sosnowcu, Łodzi oraz na Górnym Śląsku. Instytut zajął się również wyszukaniem instruktorów, na których spoczywałby główny ciężar pracy ankietowej oraz uskutecznieniem ankiety wstępnej, która jednak nie dała oczekiwanych wyników.

Współpraca Instytutu dzięki jego powadze wśród sfer robotniczych okazała się nader owocną. Mimo zabiegów Głównego Urzędu Statystycznego i Wydziału Statystycznego Magistratu m. Warszawy w kierunku werbowania rodzin, ograniczyła się ankietą w Warszawie jedynie do rodzin pociągniętych przez Instytut. Do końca 1926 r. rozdał Instytut książeczki rachunkowe 294 rodzinom, z których jednak tylko 40% dotrwało do półrocznego zamknięcia rachunków. Wskutek tego musiał Instytut w końcu 1926 r. poczynić wszelkie możliwe wysiłki celem zwiększenia liczby rodzin prowadzących rachunki. Ankietę o budżetach domowych ukończono w grudniu 1927 r. Z pobudki Instytutu zgodził się Główny Urząd Statystyczny na dalsze prowadzenie ankiety, ograniczając się do niewielkiej liczby rodzin w poszczególnych ośrodkach, których doboru w Warszawie dokonał Instytut.

Opracowanie statystyczne materiałów ankietowych przeprowadził Główny Urząd Statystyczny oraz Wydział Statystyczny Magistratu m. Warszawy na zasadach, ustalonych w porozumieniu z Instytutem.

Badań więc nad budżetami domowymi dokonywano wspólnie z innymi instytucjami. Natomiast

zupełnie samodzielnie opracował i uskutecznił Instytut ankietę dodatkową o warunkach życia robotniczego. Wogóle Instytut wytknął sobie jako cel główny wykorzystanie aparatu organizacyjnego ankiety budżetowej do możliwie pełnego zbadania życia robotniczego w Polsce. Dodatkowy kwestjonariusz ułożony przez Sekcję zawierał następujące działy pytań: 1) dane ogólne o rodzinie robotniczej, 2) praca i jej warunki, 3) mieszkanie, 4) ubranie, 5) odżywianie, 6) gospodarstwo domowe, 7) higiena i zdrowotność, 8) życie rodzinne, 9) życie społeczne, kulturalne, 10) życie towarzyskie, rozrywki, wczasy, 11) wychowanie dzieci, 12) opis sposobu spędzania dnia każdego członka rodziny. Ponieważ chodziło z jednej strony o to, by otrzymać informacje bezpośrednie, które najczęściej i najlepiej podać mogła jedynie sama rodzina, a z drugiej zależało na posiadaniu uwag osoby postronnej co do tych informacji, ułożono dwa kwestjonariusze, z których jeden był wypełniany przez rodziny, drugi przez instruktorów. Ankiety dokonano w lipcu 1927 roku, w związku z czym sekretarz Sekcji Budżetów Domowych odbył był dwa wyjazdy do Zagłębia i Łodzi. Z grudniem 1927 roku rozpoczęto opracowywanie odpowiedzi na ankietę. Wyniki badań budżetów domowych i warunków życia domowego zawarła w sobie obszerna, 300 stronic licząca monografia, która ukazała się przy współudziale finansowym Komitetu P. W. K. w połowie 1929 roku pod tytułem: Warunki życia robotniczego w Warszawie, Łodzi i Zagłębiu Dąbrowskiem w świetle ankiet 1927 roku. Praca ta jest pierwszą w Polsce

szczegółową monografią warunków życia robotniczego opartą na tak rozległych podstawach. Ankiety dotychczasowe bowiem obejmowały z zasady wąski tylko poczet rodzin i opierały się na bardzo szczupłym materiale źródłowym.

„Warunki życia robotniczego“ zostały niezwykle przychylnie przyjęte nie tylko przez prasę codzienną różnych kierunków, zwłaszcza robotniczą, ale również przez czasopisma gospodarcze. Prasa podniosła, że jest to wydawnictwo o nieprzemijającej wartości i znaczeniu, będące pierwszą próbą odtworzenia życia robotnika polskiego w oparciu o materiał źródłowy, a zarazem niewątpliwie bodźcem do podjęcia zaniedbywanych u nas zupełnie badań nad warunkami życia robotniczego.

Sekcja Budżetów Domowych zamierza badania swe prowadzić i nadal, a w szczególności zająć się budżetami robotników polskich na obczyźnie, w chałupnictwie i w takich ośrodkach życia przemysłowego, jak Borysław, Łódź, Białystok, Zagłębia węglowe.

2. Sekcja Spożytkowania Wczasów.

Sekcja powstała na jesieni 1926 roku na mocy porozumienia Instytutu Gospodarstwa Społecznego z Wydziałem Opieki nad Dorosłymi Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej. Sprawa racjonalnego spożytkowania wczasów robotniczych stała się troską tego Ministerstwa w związku z zaleceniami szóstej Międzynarodowej Konferencji Pracy. W październiku 1926 roku Zarząd Instytutu powołał na przewodniczącego Sekcji

prof. K. Krzeczkowski, na sekretarza K. Kornilowicza.

Działalność Sekcji idzie w dwóch kierunkach: w badawczym (badanie istniejących w tym względzie stosunków w kraju i zagranicą), i w inicjatorskim (dążenie do wprowadzenia u nas sposobów racjonalnego spożytkowania wczasów).

W tym celu 1) gromadzi się literaturę¹⁾ i bibliografię przedmiotu, oraz nawiązuje się stosunki z instytucjami pokrewnymi w kraju i zagranicą, 2) urządza się wyjazdy po kraju i zagranicę dla zbadania stanu prac w tym względzie, 3) uskutecznia się sprawozdania i referaty na podstawie literatury i obserwacji bezpośrednich, 4) przygotowuje się memorjały i projekty dotyczące prawno-państwowego uregulowania sprawy, 5) udziela się porad naukowych instytucjom społecznym i osobom studującym powyższe zagadnienia, oraz urządza się konferencje i wykłady.

Oto najważniejsze prace Sekcji.

a) Nawiązano stosunki korespondencyjne z kilkudziesięciu organizacjami zagranicznymi (również międzynarodowymi), które zajmują się zagadnieniami spożytkowania wczasów i poprawy warunków kulturalnych życia i pracy robotników.

¹⁾ Biblioteka Sekcji Spożytkowania Wczasów liczyła:

	książek	pism
w 1927 r.	125	14
w 1928 r.	148	15
w 1929 r.	166	15

b) Delegowano przedstawiciela (M. Kuropatwińską) na Zjazd w sprawie ogrodów działkowych w Poznaniu (lipiec 1927), p. Chmieleńską na Pierwszy Międzynarodowy Kongres Ogródków Działkowych w Luksemburgu (sierpień 1927), wykorzystano pobyt p. Kornilowicza w Anglii i Szkocji, gdzie reprezentował Instytut na dorocznej Konferencji Welfare Workers' Institute w Edynburgu (październik 1928) oraz nawiązał stosunki i zapoznał się z działalnością t. zw. Miners Welfare Fund'u. Sekretarz Sekcji uczestniczył we Wszechświatowej Konferencji Kształcenia Dorosłych, która odbyła się w sierpniu w 1929 roku.

c) Delegowano współpracowników zagranicę w celu przeprowadzenia badań w zakresie:

opieki kulturalnej nad młodzieżą pracującą (dwutygodniowy pobyt p. Kornilowicza w Wiedniu),

organizacji ogrodów działkowych (trzymiesięczna podróż p. Kuropatwińskiej do Luksemburga, Belgji, Niemiec i Austrii),

organizacji kolonij wypoczynkowych dla młodocianych (dwutygodniowy pobyt p. M. Błaszczkowej w Wiedniu),

organizacji samorządowych wczasów robotniczych w prowincjach Liège, Hainaut, Brabant (pobyt p. Moraczewskiej w Belgji w marcu 1929).

Owocem tych badań i wyjazdów są następujące prace ogłoszone drukiem:

1. K. Kornilowicz: Fundusze na cele społeczno-kulturalne w górnictwie (Praca i Opieka Społeczna 1927, Zesz. I).

2. K. Kornilowicz: Fundusz wolnych kuksów w górnictwie śląskim (Praca i Opieka Społeczna 1927, Zesz. II).
3. K. Kornilowicz: Świadczenia kulturalne przemysłu (Polska Oświata Pozaszkolna 1927, Zesz. V).
4. K. Kornilowicz: Wczasy młodzieży pracującej (Opieka nad Dzieckiem 1927 Nr. 5, oraz odbitka).
5. M. Chmieleńska: Artykuł o ogrodach działkowych (w Kalendarzu Spółdzielczym, Robotniku i Spólnocie).
6. K. Kornilowicz: Organizacja wczasów — praca świetlicowa (w książce zbiorowej wydanej przez Instytut Oświaty Dorosłych).

W 1928 r. zapoczątkowała Sekcja cykl wydawnictw p. t. Notatki informacyjne, celem informowania społeczeństwa o działalności prowadzonej u nas i zagranicą w zakresie organizacji życia kulturalnego, opieki społecznej i spożytkowania wczasów. W tym cyklu ukazały się następujące broszury:

- Nr. 1. Sztetnerowa W. i Błaszczkowska M. Młodzież robotnicza w Austrii (Ochrona pracy, organizacja urlopów),
- Nr. 2. Kuropatwińska M. Ogrody działkowe a kultura miast,
- Nr. 3. Kornilowicz K. Akcja społeczno-kulturalna w górnictwie angielskim wraz z dodatkiem o analogicznej akcji w Czechosłowacji i o Śląskim Funduszu Wolnych Kuksów.

W przygotowaniu znajduje się wydawnictwo o organizacji wczasów robotniczych w Belgji (A. Moraczewska), oraz ankieta o urlopach i ich spożytkowaniu wśród pracowników drukarskich (S. Zacharzewska).

d) Złożono p. Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej memorjał, oraz projekt rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o Społeczno - Kulturalnym Funduszu Górniczym, projekt rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o ogrodach działkowych, opracowano projekt Fundacji Wczasów Młodzieży Pracującej, oraz Domu Wypoczynkowego dla młodzieży pracującej. Sekretarz Sekcji uczestniczył w konferencjach, na których omawiano powyższe projekty, oraz w pracach mających na celu stworzenie szerszej akcji na rzecz kolonij urlopowych dla młodzieży pracującej w Warszawie, oraz wogóle robotników.

e) Sekcja udzielała porad przedstawicielom instytucyj społecznych w zakresie specjalności Sekcji, dopomagała osobom pracującym na tem polu (zwłaszcza słuchaczom Studium Pracy Społeczno-Oświatowej W. W. P.) udzielając im porad, materiałow a nawet subsydjując pewne prace.

3. Sekcja Drobnych Gospodarstw.

Sekcja ta, uruchomiona w połowie 1928 roku, wytknęła sobie jako swój cel badanie stosunków ekonomicznych drobnego rolnictwa i poszukiwanie środków oddziaływania na te stosunki w obranym kierunku, a ponadto podjęcie pracy popularyzacyjnej

i propagandystycznej, któraby przygotowała opinię publiczną do poparcia polityki gospodarczej zgodnej z założeniami sekcji. Na pierwszy plan wysunięto pracę badawczą, a jej rezultaty będą mogły służyć za podstawę dla pracy dalszej.

Przedsięwzięto więc przedewszystkiem badania nad wpływem meljoracji na produkcję rolną. Materiał uzyskany, drogą specjalnie przeprowadzonej ankiety i badań na miejscu, jest obecnie w toku opracowywania.

Dokonano ankiety w sprawie poglądów ludności wiejskiej na kwestję podzielności gospodarstw.

Sekcja urządzała również zebrania dyskusyjne, na których omawiano następujące zagadnienia:

- sprawa produkcji mleka i produkcji hodowlanej w związku ze statystyką 1927 roku;
- syndykat trzody chlewnej a producenci;
- sprawa mieszkaniowa na wsi;
- bezrobocie na wsi;
- doniosłość koncentracji przemysłowej dla rozwoju rolnictwa;
- cele i środki państwowej polityki zbożowej.

W przygotowaniu znajduje się ankieta w przedmiocie emigracji ludności wiejskiej do miast w dobie powojennej.

Przewodniczącymi Sekcji Drobnych Gospodarstw byli kolejno: pp. J. P o n i a t o w s k i, L. Ż e l a s k i i T. N a r b u t t.

* * *

Tak przedstawia się w zwięzłym zarysie dziesięciolecie działalności Instytutu Gospodarstwa Społecznego.

Skromne środki finansowe zwiężają ramy jego działalności, a w niektórych okresach zmuszały go nawet do przerywania rozpoczętych prac i zmniejszania istniejącego zastępu pracowniczego.

Warunki dla pracy naukowej wciąż są natury niestatecznej. Pomimo poważnej legitymacji, jaką jest liczba 42 publikacyj, wśród których znajdują się wydawnictwa pionierskie i o wielkim wkładzie pracy badawczej, Instytut z braku odpowiednich fundusów nie może rozwinąć swej działalności w takich rozmiarach jak pragnąłby i jak tego wymaga obecny niski poziom badań i literatury gospodarczo-społecznej w Polsce. Pomimo to spoglądamy wstecz z zadowoleniem. Udało się nam w tak trudnych warunkach stworzyć pokaźną bibliotekę dzieł społecznych i ogólno-ekonomicznych. Zdołaliśmy rozwijać dość wszechstronną działalność w dziedzinie pomocy i porad naukowych ruchowi zawodowemu, w zakresie pomocy osobom pracującym naukowo i na polu propagandy ekonomicznej zagranicznej. Żywimy nadzieję, iż tem jeszcze obfitszą i wydajniejszą będzie działalność nasza w przyszłym dziesięcioleciu, które niezawodnie przyniesie nam dogodniejsze warunki istnienia i pracy!

Wydawnictwa Instytutu.

KSIĄŻKI I BROSZURY.

- Wakar Włodzimierz. Co to jest rząd własny (Nr. 1 z serji „Przewodnik Obywatela Rzeczypospolitej“). Warszawa 1920, $16\frac{1}{2} \times 12$, str. 30.
- Janowski Aleksander. Własna ziemia. (Nr. 2 z serji „Przewodnik Obywatela Rzeczypospolitej“). Warszawa 1920, $16\frac{1}{2} \times 12$, str. 28.
- Almanach Polonais pour 1921. Warszawa 1921, 17×12 , str. 159.
- Polish Almanac 1921. Warszawa 1921, 17×12 , str. 159.
- Fabierkiewicz Wacław. La lutte pour la Haute Silésie. Warszawa 1921, 22×14 , str. 32.
- Walka o Śląsk Górny. Warszawa 1921, 24×16 , str. 32.
- Ruch zawodowy w Rosji Sowieckiej. Warszawa 1921, 22×14 , str. 88.
- Dziwulski Stefan. Les résultats du plébiscite en Haute Silésie. Warszawa 1921, 24×17 , str. 72 + 1 mapa.

Szturm de Sztrem Edward. Samowystarczalność Polski pod względem zbożowym. Warszawa 1922, 21½ × 14, str. 55.

Rosja Sowiecka pod względem społecznym i gospodarczym. Dzieło zbiorowe pod redakcją prof. Ludwika Krzywickiego. Tom I, część 1 i część 2. Warszawa 1922, 24 × 17, str. 8 nl + 229 + 3 nl oraz 4 nl + 271.

Szturm de Sztrem Tadeusz. Walka o płace zarobkowe. Warszawa 1922, 24 × 17, str. 51.

— Płace zarobkowe w okresie dewaluacji pieniężnej (Nr. 1 z serii „Przyczynki do sprawy walutowej w Polsce“). Warszawa 1923, 23 × 16, str. 60 + 1 nl.

— Działanie inflacji w sferze podatkowej (Nr. 2 z serii „Przyczynki do sprawy walutowej w Polsce“). Warszawa 1923, 23 × 16, str. 10.

Materiały do Biblijografji Ekonomicznej w języku polskim pod redakcją prof. Ludwika Krzywickiego. Zeszyt pierwszy: zagadnienia teoretyczne, historia doktryn ekonomicznych i podręczniki. Warszawa 1923, 23 × 16, str. 75 + 1 nl.

Skarb Rzeczypospolitej. Praca zbiorowa pod redakcją Henryka Tennenbauma. Warszawa 1923, 19 × 12½, str. VII + 1 nl + 239 + 4 nl.

Młynarski Feliks. Walka o naprawę Skarbu. Warszawa 1923, 23 × 16, str. 105.

Szturm de Sztrem Tadeusz. Żywiołowość w opodatkowaniu. Podatek inflacyjny. Ze sło-

- wem wstępnem Ludwika Krzywickiego. (Nr. 3 z serji I „Przyczynki do sprawy walutowej w Polsce“). Warszawa 1924, 23×16, str. 64.
- Dziwulski Stefan. Perspektywy naszego handlu zagranicznego. Warszawa 1924, 23×16, str. 32.
- Materiały do Biblijografji Gdańska pod redakcją prof. Ludwika Krzywickiego. Zeszyt I, Warszawa 1924, 24×17, str. 24; zeszyt II, Warszawa 1925, 25×17, str. 9.
- Fabierkiewicz Wacław. O konsekwencjach gospodarczych planu Daves'a. Warszawa 1924, 23×16, str. 31.
- Jastrzębski Wincenty. Organizacja pracy fizycznej. Warszawa 1926, 19 × 14, str. 4 nl + 168.
- Fabierkiewicz Wacław. Rosja współczesna. Odbudowa gospodarcza. Warszawa 1926, 23×16, str. 154 + 6 nl.
- Landau Władysław. Ośmiogodzinny dzień pracy. (Nr. 1 z serji „Sprawy Robotnicze“). Warszawa 1926, 19 × 14, str. 4 nl + 117.
- Krahelska Halina. Łódzki przemysł włókienniczy wobec ustawodawstwa pracy (Nr. 2 z serji „Sprawy Robotnicze“). Warszawa 1927, 20×16, str. 46 + 1 nl.
- Korniłowicz Kazimierz. Fundusze na cele społeczno-kulturalne w górnictwie. Warszawa 1927, 19 × 13, str. 7 + 1 nl.
- Wczasy młodzieży pracującej. Warszawa 1927, 24 × 17, str. 7.

- Kozłowski Stefan. Warunki bytu pracowników bankowych w Polsce w latach 1920 — 1927. Warszawa 1928, 23 × 16, str. 31 + 1 nl.
- Krahelska Halina. Praca dzieci i młodocianych w Polsce. (Nr. 3 z serji „Sprawy Robotnicze“). Warszawa 1928, 19 × 14, str. 88.
- Sztetnerowa Wanda i Błaszczkowska Marja. Młodzież robotnicza w Austrii (Nr. 1 z serji „Notatki informacyjne“). Warszawa 1928, 19 × 14, str. 24.
- Sterling Helena. Międzynarodowa Organizacja Pracy i jej działalność. Warszawa 1928, 19 × 14, str. 64 + tabl.
- Kuropatwińska Marja. Ogrody działkowe a kultura miast (Nr. 2 z serji „Notatki informacyjne“), Warszawa 1928, 19 × 14, str. 96.
- Korniłowicz Kazimierz. Akcja społeczno-kulturalna w górnictwie angielskiem (Nr. 3 z serji „Notatki informacyjne“). Warszawa 1929, 19 × 14, str. 96.
- Rychliński Stanisław. Płace i zarobki robotników przemysłowych w dziesięcioleciu 1918 — 1928 (Nr. 4 z serji „Sprawy Robotnicze“). Warszawa 1929, 19 × 12, str. 28 + 1 nl.
- Zieliński Józef. Higjena pracy. Warszawa 1929, 22 × 15, str. XV + 354.
- Rychliński Stanisław. Czas pracy w przemyśle polskim (Nr. 5 z serji „Sprawy Robotnicze“). Warszawa 1929, 21 × 14, str. 4 nl + 103 + 1 nl.

Piltz Franciszek. Dochody mieszkańców Warszawy. Warszawa 1929, 21 × 14, str. 136.

Warunki życia robotniczego w Warszawie, Łodzi i Zagłębiu Dąbrowskiem w świetle ankiet 1927 roku. Warszawa 1929, 25 × 18, str. X + 1 nl + 332 + 4 nl.

Rychliński Stanisław. Marnotrawstwo sił i środków w przemyśle polskim. Warszawa 1930, 24½ × 16½, str. 8 nl + 164.

WYDAWNICTWA PERJODYCZNE.

Biuletyn Instytutu Gospodarstwa Społecznego Nr. Nr. 1, 2, 3 i 5. Warszawa 1920.

Treść: T. Szturm de Sztrem—Drożyzna w miastach b. Królestwa Kongresowego i obw. Białostockiego; A. Bogusławski — Preliminarze budżetowe sejmików b. Królestwa Kongresowego na rok 1919/1920; T. Szturm de Sztrem — Obecne przesilenie walutowe; W. Wakar — Stosunki narodowościowe Europy Wschodniej.

Bulletin Polonais, revue hebdomadaire. Nr. Nr. 1, 2—3 i 4. Warszawa 1920.

Wspólna Sprawa. Tygodnik ilustrowany poświęcony Górnemu Śląskowi. Rok I Nr. Nr. 1 i 2, Warszawa 1920; Rok II Nr. Nr. 1—2, 3, 4—5, 6, 7—8, 9—10, 11—12, Warszawa 1921.

Viribus Unitis. Revue mensuelle consacrée aux problèmes économiques des Etats de l'Europe Centrale et Orientale. Nr. Nr. 1, 2, 3, 4—5, 6—7—8. Warszawa 1921.

MAPY I KARTOGRAMY.

Maliszewski Edward. Wschodnie granice Polski. Skala 1:2.000.000. Warszawa 1920.

Szturm de Sztrem T. Drożyzna w miastach b. Królestwa Kongresowego i obw. Białostockiego. Warszawa 1920.

Maliszewski E. i Szturm de Sztrem T. Polska w styczniu 1920 roku. Skala 1:4.000.000. Warszawa 1920.

Szturm de Sztrem T. i Wakar W. Stosunki narodowościowe na terenie b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich. Skala 1:1.000.000. Warszawa 1921.

Wyniki plebiscytu na Górnym Śląsku. Pierwsze wydanie. Skala 1:350.000. Warszawa 1921. Drugie wydanie. Skala 1:600.000. Warszawa 1922.

I. Le but de l'Institut. Sa composition.

L'Institut poursuit des recherches sur les questions économiques et sociales, tant au point de vue théorique que dans le domaine de la politique économique et sociale, il élabore des projets relatifs à la codification et à l'organisation de la vie économique et sociale et prend part aux travaux scientifiques d'institutions ayant un caractère social ou professionnel.

Ses membres se recrutent: a) parmi les personnalités s'occupant des problèmes économiques et sociaux; b) parmi celles qui exercent une activité sociale; c) parmi les institutions et organisations ayant un caractère social.

Ses membres se répartissaient comme suit au cours de ces dernières années:

	membres individuels	institutions sociales	total
au 1 janvier 1927	40	13	53
„ 1 „ 1928	64	17	81
„ 1 „ 1929	74	29	103
„ 1 „ 1930	91	28	119

Le tableau suivant indique le nombre de questions qui ont été réglées par correspondance et permet de se faire une idée de l'activité de l'Institut.

	nombre total de lettres
1920	528
1921	369
1922	349
1923	97
1924	82
1925	155
1926	218
1927	409
1928	617
1939	709

II. L'activité de l'Institut.

L'Institut d'Economie Sociale a été fondé en 1920. Pendant la première année de son existence, il a publié le „Bulletin Polonais“, et plus tard la revue „Viribus Unitis“. Il a fait également paraître un Almanach polonais détaillé. C'est de la deuxième moitié de 1921 que date son activité purement scientifique, période pendant laquelle il a rédigé une ample étude concernant la Russie des Soviets au point de vue social et économique, et qui marque le début d'une collaboration régulière avec la revue *Ekonomista*. Après la publication de l'étude sur la Russie, l'Institut a entrepris des recherches relatives aux questions ouvrières et à la situation de la classe ouvrière pendant la période de dépréciation de la monnaie.

Pendant l'inflation, il s'est vu obligé de restreindre son activité, faute de ressources financières. Ce n'est qu'en 1926, lors de la stabilisation du zloty, que ses travaux ont connu un renouveau d'activité, comme en témoigne la publication de l'étude de M. W. Jastrzębski sur „L'Organisation du travail physique“.

A dater de cette époque, l'Institut n'a cessé de poursuivre ses recherches sur la situation de la classe ouvrière en Pologne, et a entrepris la publication d'une série d'études sur les „questions ouvrières“. Il a déjà publié les travaux suivants: „La Journée de huit heures“ de M. W. Landau, „L'Industrie textile de Łódź et la législation sociale“ et „Le Travail des enfants et des adolescents en Pologne“ de M-me H. Krahełska, „Les Salaires des ouvriers industriels pendant la période 1918—1928“ et „La Durée du travail dans l'industrie polonaise“ de M. S. Rychliński; cette dernière étude contient les résultats d'une enquête entreprise par les syndicats professionnels.

L'Institut a en outre publié un ouvrage sur les conditions d'existence des employés de banque, une brochure de Mlle H. Sterling sur „l'Organisation Internationale du Travail et son activité“, destinée à populariser la législation internationale du travail, et un ouvrage d'un de ses membres décédé, le docteur J. Zieliński: „l'Hygiène du travail“.

L'Institut qui, dans une certaine mesure, a contribué à la création de la commission d'enquête sur les conditions et les prix de revient de la production et de l'échange, et dont plusieurs membres ont fait partie de cette commission, a tenu à faire connaître au public les principales conclusions des travaux de cette dernière, dispersées en quinze volumes de compte-rendus. C'est ainsi que M. S. Rychliński a été amené à publier son ouvrage sur „Le Gaspillage du travail et des matériaux dans l'industrie polonaise“, où le monde industriel est à même de trouver les éléments d'un programme économique étayé sur de fortes bases scientifiques.

L'Institut a encore fait paraître une étude de M. F. Piltz „Les revenus des habitants de Varsovie“ qui jette un jour curieux sur les conditions économiques qui sont faites aux habitants de la capitale et qui expose, du point de vue théorique, le problème de l'évaluation du revenu national.

L'Institut a tenu à combler les lacunes existant dans le domaine de la sécurité du travail, et a entrepris de réunir des documents sur les méthodes de lutte contre les accidents du travail en Pologne et à l'étranger. Les conclusions de ses travaux relativement aux accidents du travail, figureront dans une publication élaborée par M. W. Landau: „La Lutte pour la sécurité du travail“, qui paraîtra prochainement.

III. T r a v a u x d e s s e c t i o n s .

A côté des travaux exécutés par le Bureau ou les membres de l'Institut, il a y lieu de mentionner les travaux des sections spéciales.

A. S e c t i o n d e s b u d g e t s d e s f a m i l l e s .

Vu la nécessité de recherches sur les conditions de vie de la classe ouvrière, l'Institut a, en 1923, entrepris à ce sujet une enquête qui, faute de fonds suffisants, a dû être limitée. En 1925, il a cherché les moyens de reprendre ses investigations sur un champ plus étendu. Cette initiative a décidé l'Office de Statistique à entreprendre une enquête de grande envergure sur le budget des familles ouvrières et des familles de travailleurs intellectuels.

Une section spéciale de l'Institut, dite section des budgets des familles, s'est chargée, par l'intermédiaire d'instructeurs, de faire l'enquête auprès de familles indiquées par les syndicats professionnels. La documentation réunie a été cédée au Bureau statistique de la ville de Varsovie, mais l'Institut a lui-même dressé des tableaux qui peuvent servir de base à des études analytiques. L'enquête commencée au mois de mai 1926 a été poursuivie jusqu'à la fin de 1927, 736 livrets ont été dûment remplis de notes mensuelles en 1926 et 1926 en 1927. Devant ce succès, l'Office Central de Statistique s'est décidé à faire des enquêtes régulières sur les budgets.

Indépendamment de l'enquête sur les budgets des familles l'Institut a organisé une enquête sur les conditions de vie de la classe ouvrière. Les réponses ont été fournies par les familles qui avaient déjà fourni les données budgétaires; ces réponses ont été au nombre de 300. Les documents recueillis ont été dépouillés vers la fin de 1927, ils servent à l'élaboration d'une étude sur la vie ouvrière.

Le résultat des recherches effectuées relativement à l'enquête sur le budget des familles et les conditions de la vie domestique, figure dans une vaste monographie de 300 pages qui a été publiée par les soins du comité financier de l'Exposition nationale de Poznań vers le milieu de 1929, sous le titre: „Les conditions de la vie des ouvriers à Varsovie, Łódź et dans le Bassin de Dąbrowa, d'après les enquêtes effectuées en 1927“. Ce travail est le premier de ce genre qui soit basé sur de vastes éléments d'information, les enquêtes précédentes étant d'une manière générale basées sur des données étroites, recueillies auprès d'un petit nombre de familles seulement. L'étude dont nous venons de parler n'a pas été seulement favorablement accueillie par la presse quotidienne de toutes nuances, particulièrement par la presse ouvrière, mais également par la presse économique. La critique a fait ressortir la valeur et l'intérêt de ce travail, premier essai scientifique d'étude de la vie ouvrière polonaise, susceptible d'encourager de nouvelles recherches dans ce domaine.

B. Section d'utilisation des loisirs.

Cette section a pour but d'étudier, en vertu de la recommandation de la VI-ème Session de la Conférence Internationale du Travail, les problèmes de l'enseignement et de l'utilisation des loisirs en Pologne et à l'étranger, et d'encourager les efforts tendant à créer des oeuvres de ce genre.

La section a été organisée vers la fin de 1926. Elle est en relations avec plusieurs organisations étrangères, a rassemblé une bibliothèque considérable et a délégué à maintes reprises ses collaborateurs, soit pour poursuivre des investigations, en Pologne ou à l'étranger, soit pour prendre part à des congrès internationaux tels que le congrès des jardins ouvriers — coins de terre, à Luxembourg, celui des travailleurs sociaux à Edimbourg et la conférence internationale de l'instruction des adultes qui s'est tenue à Cambridge en 1929. Les études de cette section ont porté surtout sur les fonds de bien-être de l'industrie minière, sur les jardins ouvriers, les loisirs de la jeunesse ouvrière et l'utilisation des congés par les ouvriers.

Le Section a soumis au Ministère du Travail et de l'Assistance sociale deux projets de lois concernant les fonds miniers et les jardins ouvriers, une „fondation“ pour les loisirs de la jeunesse ouvrière et la création de maisons de repos pour la jeunesse ouvrière.

En dehors d'articles parus dans des périodiques et des brochures, la Section a fait paraître une publication sur la „Jeunesse ouvrière en Autriche“ et une autre sur les „Jardins ouvriers et le développement des villes“; enfin une étude de M. Kornilowicz sur „Le fonds de bien-être social des mineurs en Grande-Bretagne, avec un supplément traitant des oeuvres analogues en Tchécoslovaquie et du fonds silésien pour les coucs libres“.

C. Section de la petite propriété rurale.

Cette section n'a commencé ses travaux qu'en 1928, elle étudie les besoins des petits propriétaires ruraux et se propose d'effectuer plusieurs enquêtes. Elle a commencé

par une enquête sur l'influence des améliorations rurales sur la production agricole. Les éléments d'information recueillis au moyen de cette enquête et d'études sur place, sont actuellement élaborés par l'Institut. Une autre enquête est en cours, sur l'attitude des masses rurales à l'égard de la question de la divisibilité des exploitations rurales. Ici encore, on dispose de documents nombreux qui seront publiés sous peu.

La section a organisé une série de réunions où ont été discutées les questions suivantes: l'industrie laitière, l'élevage, le syndicat des exportateurs de porcs et les agriculteurs, le problème du logement à la campagne, le chômage à la campagne etc.¶

Une enquête est en préparation sur l'exode des populations rurales vers les villes depuis la fin de la guerre.

PUBLICATIONS

DE L'INSTITUT D'ÉCONOMIE SOCIALE.

En français.

Bulletin Polonais, revue hebdomadaire. 1920.
Nos 1, 2—3, 4.

Viribus Unitis, revue mensuelle consacrée aux problèmes économiques des Etats de l'Europe Centrale et Orientale. Rédacteur: L. Krzywicki. 1921. Nos 1, 2, 3, 4—5, 6—7—8.

Almanach Polonais pour 1921. 159 p.

La lutte pour la Haute-Silésie — par W. Fabierkiewicz. 1921. 32 p.

Les résultats du plébiscite en Haute-Silésie — par St. Dziewulski. 1921. 72 p.

En anglais.

Polish Almanac for 1921. 159 p.

En polonais.

Bulletins de l'Institut d'Économie Sociale. 1920. Nos 1, 2, 3, 5.

La cherté des vivres dans les villes de l'ancien Royaume du Congrès et de la région de Białystok—par T. Szturm de Sztrem—
Les prévisions budgétaires des diétines de l'ancien Royaume du Congrès pour l'année 1919/1920—par A. Bogusławski. — La crise monétaire actuelle—par T. Szturm de Sztrem. — L'Europe de l'Est au point de vue des nationalités — par W. Wakar.

Qu'est—ce qu'un gouvernement national?—par W. Wakar. 1920. 30 p.

La terre natale—par Al. Janowski. 1920. 28 p.

La lutte pour la Haute-Silésie — par W. Fabierkiewicz. 1921. 32 p.

Le mouvement professionnel en Russie. 1921. 88 p.

Cause Commune, revue hebdomadaire illustrée consacrée à la Haute-Silésie. 1920. Nos 1, 2; 1921. Nos. 1—2, 3, 4—5, 6, 7—8, 9—10, 11—12.

L'indépendance de la Pologne quant à ses besoins en blé — par E. Szturm de Sztrem. 1922. 55 p.

La Russie des Soviets au point de vue économique et social — ouvrage publié sous la direction de L. Krzywicki. Tome I-er en deux volumes. 1922. 229 et 271 p.

La lutte pour les salaires—par T. Szturm de Sztrem. 1922. 51 p.

Les salaires pendant la période de dévaluation monétaire—par T. Szturm de Sztrem. 1923. 60 p.

L'influence de l'inflation dans le domaine des impôts—par T. Szturm de Sztrem. 1923. 10 p.

Documents devant servir à une Bibliographie économique polonaise — ouvrage publié sous la direction de L. Krzywicki. Fascicule I: Problèmes théoriques. Histoire des doctrines économiques. Manuels. 1923. 75 p.

Le trésor de la République—ouvrage collectif. publié sous la direction de H. Tennenbaum. 1923. 239 p.

La lutte pour l'assainissement du trésor — par F. Młynarski. 1923. 105 p.

La spontanéité dans l'imposition: l'impôt d'inflation — par T. Szturm de Sztrem, avec préface de L. Krzywicki. 1924. 64 p.

Les perspectives de notre commerce extérieur — par S. Dziwulski. 1924. 32 p.

Documents devant servir à la Bibliographie de la ville libre de Danzig — étude publiée sous la direction de L. Krzywicki. Fascicule I. 1924. 24 p. Fascicule II. 1925. 9 p.

Les conséquences économiques du plan Dawes — par W. Fabierkiewicz. 1924. 31 p.

L'organisation du travail physique — par W. Jastrzębski. 1926. 168 p.

La Russie contemporaine. Reconstruction économique — par W. Fabierkiewicz. 1926. 154 p.

La journée de huit heures — par W. Landau. 1926. 117 p.

L'industrie textile de Łódź par rapport à la législation sociale — par H. Kraheńska. 1927. 46 p.

Les fonds affectés au bien-être social dans l'industrie minière — par K. Kornilowicz. 1927. 7 p.

Les loisirs de la jeunesse ouvrière — par K. Kornilowicz. 1927. 7 p.

Conditions d'existence des employés de banque en Pologne au cours de la période 1920—1927 — par S. Kozłowski. 1928. 31 p.

* Le travail des enfants et des adolescents en Pologne — par H. Kraheńska. 1928. 88 p.

La jeunesse ouvrière en Autriche. Protection du travail. Organisation des congés — par W. Sztetnerowa et M. Błaszczkówna. 1928. 24 p.

* L'Organisation Internationale du Travail et son activité — par H. Sterling. 1928. 64 p.

* Les publications marquées d'un astérisque sont suivies d'un résumé français.

* Les jardins ouvriers et le développement des villes — par M. Kuropatwińska. 1928. 96 p.

* Le fonds de bien-être social des mineurs en Grande-Bretagne — par K. Kornitowicz. 1929. 96 p.

* Les salaires des ouvriers industriels pendant la période 1918—1928 — par S. Rychliński. 1929. 28 p.

* Hygiène du travail — par le dr. J. Zieliński 1929. 354 p.

* La durée du travail dans l'industrie polonaise d'après les résultats de l'enquête faite par l'union des syndicats professionnels — par S. Rychliński. 1929. 103 p.

* Les revenus des habitants de Varsovie — par F. Piltz. 1929. 136 p.

* Les conditions de vie des ouvriers à Varsovie, Łódź et dans le Bassin de Dąbrowa d'après les enquêtes de 1927. 1929. 332 p.

* Le gaspillage du travail et des matériaux dans l'industrie polonaise — par S. Rychliński. 1930. 164.

CARTES.

1. Les frontières orientales de la Pologne — par E. Maliszewski. Echelle 1 : 2.000.000. 1920.

2. La cherté des vivres dans les villes de l'ancien Royaume de Pologne et de la région de Białystok — par T. Szturm de Sztrem. 1920.

3. La Pologne en Janvier 1920 — par E. Maliszewski et T. Szturm de Sztrem. Echelle 1 : 4.000.000.

4. La population des territoires englobés par l'ancienne Administration civile des régions orientales, d'après la nationalité — par T. Szturm de Sztrem et W. Wakar. Echelle 1 : 1.000.000. 1921.

5. Les résultats du plébiscite en Haute-Silésie.

1-e édition, échelle 1 : 350.000. 1921.

2-e édition, échelle 1 : 600.000. 1922.

T R E Ś Ć.

	Str.
I. Lata 1920 — 1926	5
II. Instytut Gospodarstwa Społecznego jako samodzielna instytucja.	9
III. Biblioteka	12
IV. Działalność wydawnicza Instytutu w latach 1926—1929	13
V. Działalność sekcji	17
Wydawnictwa Instytutu	28
Résumé	34
